

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОЛІГРАФІЧНОЇ ТА ВИДАВНИЧОЇ ГАЛУЗІ

***Анотація.** В статті досліджено динаміку розвитку видавничо-поліграфічної галузі України, проаналізовано результати діяльності підприємств галузі, особливості їх регіонального розподілу. Визначено проблеми розвитку підприємств видавничо-поліграфічної галузі, запропоновано методичні підходи до ефективного використання ресурсного забезпечення та оцінювання рентабельності їх операційної діяльності.*

***Ключові слова:** видавничо-поліграфічна галузь, ефективність діяльності, фінансові результати, використання ресурсів, рентабельність.*

Kostina Y. O.

Dovgan L. Y.

THE CURRENT STATE AND TRENDS OF THE MARKET OF PRINTING AND PUBLISHING INDUSTRY

***Annotation.** The article the dynamics of development of the publishing and printing industry in Ukraine are researched, the results of activity of enterprises of the industry and the features of their regional distribution are analyzed. The problems of the development of enterprises in the printing and printing industry are determined, methodological approaches to the effective use of resource support and evaluation of profitability of their operational activity are offered.*

***Key words:** publishing and printing industry, efficiency of activity, financial results, use of resources, profitability.*

Костина Ю. А.

Довгань Л. Е.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ РЫНКА ПОЛИГРАФИЧЕСКОЙ И ИЗДАТЕЛЬСКОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация. В статье исследована динамика развития издательско-полиграфической отрасли Украины, проанализированы результаты деятельности предприятий отрасли, особенности их регионального распределения. Определены проблемы развития предприятий издательско-полиграфической отрасли, предложены методические подходы к эффективному использованию ресурсного обеспечения и оценки рентабельности их операционной деятельности.

Ключевые слова: издательско-полиграфическая отрасль, эффективность деятельности, финансовые результаты, использование ресурсов, рентабельность.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Видавничо-поліграфічна галузь – це складна соціально-економічна система, яка охоплює сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють цілісну єдність та мають спільну мету. [4, с. 121]. Вона є важливою складовою економіки країни, адже задовольняє потребу у друкованій продукції усіх секторів економіки, а також є значущим засобом формування культурної, освітньої, інтелектуальної безпеки країни [5, с. 72]. Таким чином, аналіз даного сектору економіки

Постановка завдання. Завданням даної роботи є дослідження сучасного стану видавничо-поліграфічної галузі України, визначення основних тенденцій її розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значимість видавничо-поліграфічної галузі для економіки України обумовила інтерес вітчизняних науковців до дослідження динаміки та напрямів її розвитку. Аналізу стану та тенденцій розвитку галузі в різні періоди були присвячені праці Григорової З. В. [1], Довгань Л. Є. [3], Воржакової Ю. П. [3], Мельникова О. В. [4] та

Шендерівської Л. П. [5]. Зокрема, питання ефективності діяльності підприємств видавничо-поліграфічної діяльності досліджували Довгань Л. Є. та Мохонько Г. А. [2].

Результати дослідження. За даними Державного комітету телебачення та радіомовлення України станом на 01.01.2018 р. до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції внесено 6589 суб'єктів видавничої справи (5074 – юридичні особи, 1515 – фізичні особи). 1898 суб'єктів видавничої справи займаються лише видавничою діяльністю, 680 – виготовленням видавничої продукції; 416 – розповсюдженням видавничої продукції. Решта суб'єктів видавничої справи поєднують 2-3 види діяльності у видавничій справі [8]. Інтеграція декількох видів діяльності дозволяє збільшити обсяги випуску і реалізації продукції, розширити частку ринку, поліпшити зацікавленість постачальників і посередників, скоротити тривалість виробничого циклу (за рахунок зменшення витрат часу на укладання договорів, звірку, узгодження) і терміни окупності витрат, підвищити ефективність використання ресурсів, досягти зниження рівня витрат у розрахунку на одиницю продукції внаслідок значного зростання масштабів виробництва та виникнення синергічного ефекту, досягти економії коштів за рахунок скорочення адміністративних і трансакційних витрат, що сприяє підвищенню економічної ефективності діяльності підприємств галузі [1, с. 181-182].

За аналізований період спостерігається поступове збільшення кількості підприємств у галузі (рис. 1).

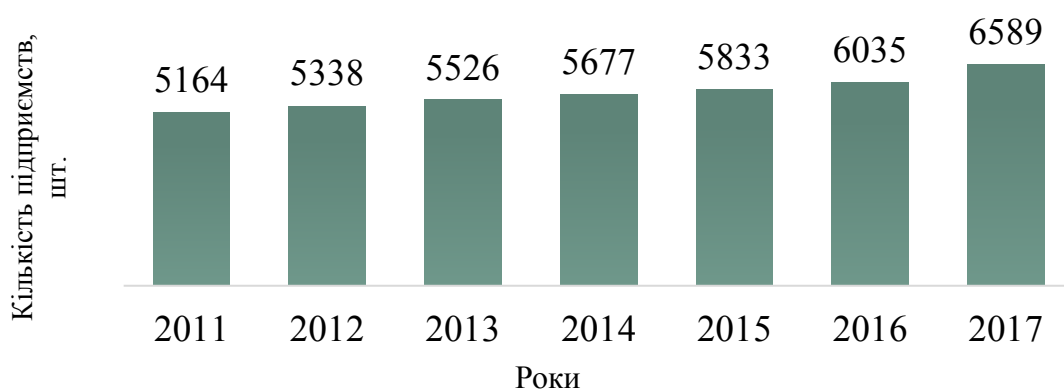

Рисунок 1. Кількість видавничо-поліграфічних підприємств в Україні за 2011-2017 рр. (систематизовно автором на базі [8])

В середньому зростання протягом 2011-2016 років відбувалося на 3%, у 2014-му році відбулося скорочення темпу зростання (2,73%), найшвидше зростання відбулося у 2017-му році (9%). В цілому кількість підприємств за аналізований період зроста на 30%.

Аналіз розподілу підприємств галузі за регіонами (рис. 2) дозволив виявити, що на території України суб'єкти розміщені не рівномірно: 70% підприємств

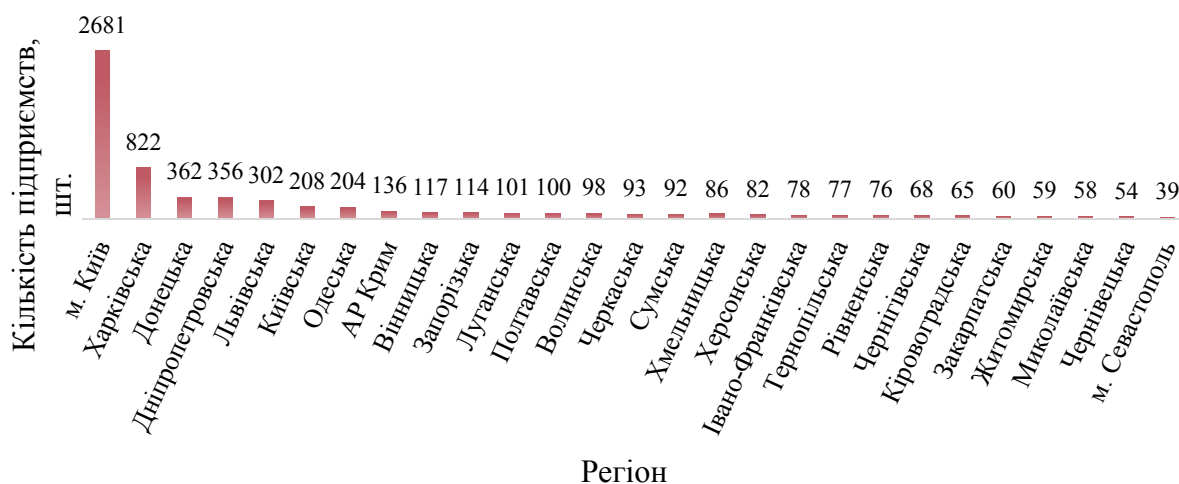

Рисунок 2. Регіональний розподіл підприємств видавничо-поліграфічної галузі (систематизовано автором на базі [8])

розташовані у межах міста Києва, Харківської, Донецької, Дніпропетровської, Львівської та Київської областей, на решту території країни припадає лише 30% суб'єктів. Найбільшим центром видавничо-поліграфічної галузі є місто Київ, на території якого функціонують 2681 підприємства.

Непропорційне розташування підприємств у регіонах призводить до деформації структури промисловості, зменшення задоволення потреб споживачів у друкованій продукції [3, с. 4].

Для аналізу показників діяльності підприємств галузі дозволяє зробити висновки щодо стану поліграфічної промисловості (табл. 1).

Протягом 2012-2016 рр. обсяг реалізованої продукції поліграфічної галузі постійно зростає. У 2012-му році було реалізовано продукції на суму 31865,9 млн. грн., а у 2016-му – на 60146,2 млн. грн., тобто мало місце зростання майже на 90%. У 2014-му році порівняно із попереднім періодом відбулося сповільнення

зростання, але у 2015-му та 2016-му роках можна відзначити різке пришвидшення темпів зростання на – 16% у обох періодах.

Таблиця 1. Показники діяльності підприємств поліграфічної промисловості протягом 2012-2016 рр.

Показник	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.	31865,9	34297,8	36109,7	43816,7	60146,2
Абсолютний приріст (базисний), млн. грн.	—	2431,9	4243,8	11950,8	28280,3
Абсолютний приріст (ланцюговий), млн. грн.	—	2431,9	1811,9	7707	16329,5
Темп приросту (базисний), %	—	7,63	13,32	37,50	88,75
Темп приросту (ланцюговий), %	—	7,63	5,28	21,34	37,27
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн	689,8	880,1	-4054,4	-1109,4	3906,7
Фінансовий результат (прибуток), млн. грн.	1797,2	1963,4	2206,5	3985,4	5626
Абсолютний приріст (базисний), млн. грн.	—	166,2	409,3	2188,2	3828,8
Абсолютний приріст (ланцюговий), млн. грн.	—	166,2	243,1	1778,9	1640,6
Темп приросту (базисний), %	—	9,25	22,77	121,76	213,04
Темп приросту (ланцюговий), %	—	9,25	12,38	80,62	41,17
Фінансовий результат (збиток), млн. грн.	1107,4	1083,3	6260,9	5094,8	1719,3
Абсолютний приріст (базисний), млн. грн.	—	-24,1	5153,5	3987,4	611,9
Абсолютний приріст (ланцюговий), млн. грн.	—	-24,1	5177,6	-1166,1	-3375,5
Темп приросту (базисний), %	—	-2,18	465,37	360,07	55,26
Темп приросту (ланцюговий), %	—	-2,18	477,95	-18,63	-66,25

Джерело: систематизовано автором на базі [6; 7]

Фінансовий результат до оподаткування протягом періоду по галузі збільшився з 689 млн. грн. у 2013-му році до 3906,7 млн. грн. у 2016-му році, зростання на 467%. У 2013 році він збільшився на 27,74% у порівнянні із 2012, але у 2014 році відбувся значний спад – на 3174,3 млн. грн., таким чином у 2014 та 2015 роках збиток, понесений підприємствами галузі, перевищував прибуток, але у 2016 році ситуація змінилася – відбулося зростання на 5705,1 млн. грн., галузь знову стала прибутковою.

Проаналізувавши дані щодо збиткових підприємств у поліграфічній галузі протягом 2012-2016 рр. (табл. 2), бачимо, що їх частка зменшується. Так, у 2012-

му році частка неприбуткових підприємств становила 34,6%, а у 2016-му – 24,2%, тобто вона знизилася на 10,4%.

Таблиця 2. Частка збиткових підприємств поліграфічної галузі за їх розмірами у 2012-2016 рр.

Показник	2012	2013	2014	2015	2016
Усього					
Фінансовий результат (збиток), млн. грн.	1107,4	1083,3	6260,9	5094,8	1719,3
Частка збиткових підприємств, %	34,6	34,2	32,2	22,1	24,2
Великі					
Фінансовий результат (збиток), млн.грн.	276,7	247,5	3238,1	1514,4	—
Частка збиткових підприємств, %	20	27,3	58,3	62,5	—
Середні					
Фінансовий результат (збиток), млн.грн.	551,9	471,5	2245,8	2844,6	1313,6
Частка збиткових підприємств, %	35,2	31,6	38,5	26,4	20,1
Малі					
Фінансовий результат (збиток), млн.грн.	278	364,3	777	735,8	405,7
Частка збиткових підприємств, %	34,5	34,4	31,8	21,8	24,5

Джерело: систематизовано автором на базі [6; 7]

Державна служба статистики не оголосила дані щодо збиткової діяльності великих підприємств галузі у 2016 році, але можемо зробити висновок, що в той час, як серед великих підприємств протягом 2012-2015 рр. частка збиткових підприємств зросла на 42,5%, серед середніх даний показник зменшився на 8,8%, а серед малих – на 12,7%. Таке зниження не призвело до зростання прибутковості галузі у 2014-2015 роках, адже найбільші збитки понесли великі та середні підприємства, які стабільно протягом аналізованого періоду становили приблизно 5% від загальної кількості підприємств галузі, решта 95% – малі підприємства. Можна зробити висновок, що частина малих підприємств виявилася достатньо гнучкою та змогла швидко адаптуватися до складної економічної ситуації у країні, а інша частина припинили свою діяльність, поступившись місцем сильнішим учасникам ринку, та не була врахована у статистичних даних.

В умовах посилення невизначеності зовнішнього середовища для видавництва та поліграфічних підприємств важливим є питання підвищення ефективності використання ресурсної бази [2, с. 82]. Узагальнені показники використання виробничих ресурсів наведено в табл. 3.

Продуктивність праці протягом періоду зростає, у 2016-му році в порівнянні з 2013-им вона зросла на 130%. Найактивніше зростання спостерігається у 2016-му році – на 49%.

Таблиця 3. Узагальнені показники використання виробничих ресурсів у поліграфічній галузі за 2012-2016 рр.

Показник	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.	31865,9	34297,8	36109,7	43816,7	60146,2
Основні засоби (у фактичних цінах, на кінець року), млн.грн.	–	–	34213	169566	229143
Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб	84	83	81	75	69
Продуктивність праці одного працівника, тис. грн.	379,36	413,23	445,8	584,22	871,68
Фондовіддача, грн/грн.	–	–	1,06	0,26	0,26
Фондоозброєність, тис. грн/чол.	–	–	422,38	2260,88	3320,91

Джерело: систематизовано автором на базі [6; 7]

Фондовіддача, яка характеризує ефективність використання основних засобів, протягом 2014-2016 рр. знизилася на 75%, тобто мало місце неефективне використання основних засобів, наприклад простої обладнання, неповне використання виробничих потужностей, наявність невстановленого обладнання, тощо. Фондоозброєність показує забезпеченість кожного працівника основними засобами, її зростання вважається позитивним фактором, протягом 2014-2016 рр. вона зросла на 686%, в основному завдяки зростанню вартості основних засобів.

Узагальнюючим показником ефективності діяльності підприємств є рентабельність операційної діяльності (рис. 3).

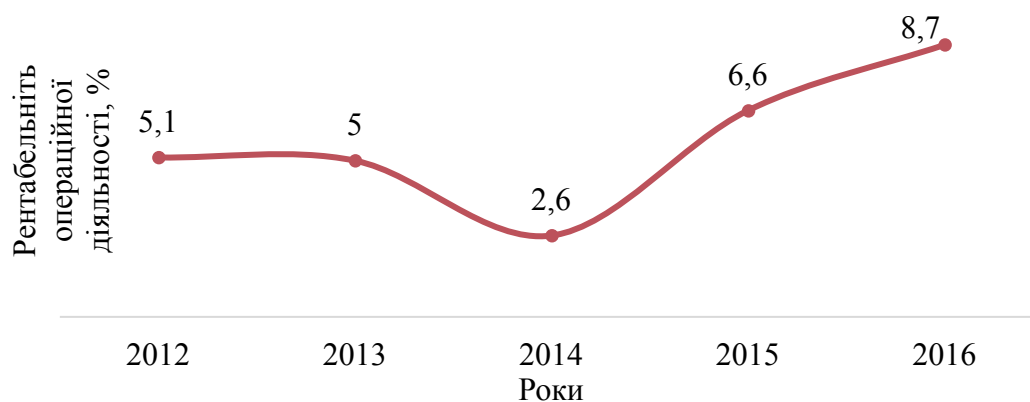

Рисунок 3. Рентабельність операційної діяльності підприємств поліграфічної галузі у 2012-2016 рр. (систематизовано автором на базі [6;

Даний показник у 2012-му році становив 5,1%, а у 2016-му – 8,7%, зростання на 3,6%. Зростання мало нестабільний характер, протягом 2012-2014 рр. стався спад, особливо різке зниження відбулося у 2014-му році, коли рентабельність сягнула 2,6%, що на 50% нижче рівня попереднього року. У 2015-му році значення показника зросло на 150%, у 2016 – ще на 31,81%. Протягом всього періоду рентабельність мала додатне значення, що свідчить про прибутковість галузі, її збільшення свідчить про зростання ефективності діяльності підприємств галузі.

Висновки. Аналіз діяльності підприємств видавничо-поліграфічної галузі показав, що конкуренція в галузі є досить жорсткою. Виявлена непропорційність у розподілі підприємств по території України, найбільше підприємств розташовані у межах міста Києва, Харківської, Донецької, Дніпропетровської, Львівської та Київської областей, на решту території країни припадає лише 30% суб'єктів. Інтеграція декількох видів видавничо-поліграфічних робіт збільшує ефективність функціонування поліграфічних підприємств, зростають обсяги реалізації продукції, що свідчить про зростання попиту на поліграфічному ринку.

Аналіз використання виробничих ресурсів у галузі показав, що у галузі має місце неефективне використання основних засобів, наприклад простої обладнання, неповне використання виробничих потужностей, наявність невстановленого обладнання, тощо. Ефективність управління трудовими ресурсами та забезпеченість фахівців основними засобами зростає.

Аналіз фінансових показників діяльності підприємств галузі виявив, що у 2014-му році суб'єкти понесли значні витрати, які призвели до їх збиткової діяльності та зниження рентабельності їх операційної діяльності. Тож, 2014 рік став для галузі проблемним, що пов'язано з кризовими явищами у економіці країни.

Перспективи подальших розробок у даному напрямі полягають у проведенні аналізу інноваційної та інвестиційної активності галузі.

Література:

1. Григорова З. В. Сучасні підходи до управління витратами поліграфічних підприємств [Текст] / З. В. Григорова // Наукові записки. – 2008. – № 1. – С. 178-182.

2. Довгань Л. Є. Діагностика стратегічної стійкості підприємств видавничо-поліграфічної галузі в умовах нестабільного ринкового середовища / Л. Є. Довгань, Г. А. Мохонько // Наукові записки [Української академії друкарства]. - 2011. - № 4. - С. 78-88.

3. Довгань Л. Є. Поліграфічна промисловість України: сучасний стан та тенденції розвитку / Л. Є. Довгань, Ю. П. Воржакова // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2013. - № 10. - С. 139-143.

4. Мельников О. В. Оцінка ефективності управління основними виробничими засобами поліграфічних підприємств / О. В. Мельников, М. В. Сірик // Наукові праці НДФІ. - 2017. - Вип. 2. - С. 118-131.

5. Шендерівська Л. П. Розвиток підприємств видавничо-поліграфічної галузі / Л. П. Шендерівська // Інтелект ХХІ. - 2014. - № 3. - С. 72-77.

6. Статистичний збірник "Промисловість України у 2012-2016 роках" / Держком. статистики України. – К., 2017. – 381 с.

7. Державна служба статистики України // Статистична інформація [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

8. Статистичні дані. Видавнича справа // Державний комітет телебачення та радіомовлення України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=140827&cat_id=97933.

References

1. Hryhorova Z. V. (2008). Suchasni pidkhody do upravlinnia vytratamy polihrafichnykh pidprijemstv [Modern approaches to cost management of printing companies]. Naukovi zapysky – Proceedings, 1, 178-182 [in Ukrainian].

2. Dovhan L. Y. & Mokhonko H. A. (2011). Diahnostyka stratehichnoi stiikosti pidprijemstv vydavnycho-polihrafichnoi haluzi v umovakh nestabilnoho rynkovoho seredovyscha [Diagnostics of strategic stability of enterprises of publishing and

publishing industries under conditions of unstable market environment]. *Naukovi zapysky Ukrainskoi akademii drukarstva – Scientific notes of the Ukrainian Academy of Printing*, 4, 78-88 [in Ukrainian].

3. Govgan L. Y. & Vorzhakova Y. P. (2013). *Polihrafichna promyslovisť Ukrainy: suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku [Polygraphic industry of Ukraine: current state and development trends]*. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskyi politekhnichnyi instytut" – Economic Herald of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*, 10, 139-143 [in Ukrainian].

4. Melnykov O. V. & Siryk M. V. (2017). *Otsinka efektyvnosti upravlinnia osnovnyimi vyrobnychymy zasobamy polihrafichnykh pidpryiemstv [Evaluation of the efficiency of management of the main production facilities of printing enterprises]*. *Naukovi pratsi NDFI – RFI Scientific Papers*, 2, 118-131 [in Ukrainian].

5. Shenderivska L. P. (2014) *Rozvytok pidpryiemstv vydavnycho-polihrafichnoi haluzi [Development of enterprises of the publishing and printing industry]*. *Intelekt XXI – Intellect XXI*, 3, 72-77 [in Ukrainian].

6. *Statystychnyi zbirnyk "Promyslovisť Ukrainy u 2011-2015 rokakh" [Statistical collection "Industry of Ukraine in 2011-2015"]*. (2016). Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. *Statystychna informatsiia [State Statistics Service of Ukraine. Statistical information]*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

8. *Statystychni dani. Vydavnycha sprava [Statistics. Publishing]*. Derzhavnyi komitet telebachennia ta radiomovlennia Ukrainy – State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine. Retrieved from http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=140827&cat_id=97933.